

Čo stojí za oživením spotrebiteľských úverov?

Trh spotrebiteľských úverov zaznamenal v uplynulom období výrazné oživenie. Hoci portfólio spotrebiteľských úverov začalo po dvojročnom poklese (2020 - 2021) od začiatku roka 2022 postupne rásť, v priebehu roka 2023 sa tempo rastu ešte zrýchlilo. Kým v roku 2022 išlo najmä o oživenie po pandémie, v roku 2023 produkcia nových úverov dokonca presiahla predkoronovú úroveň. V kontexte rastúcich úrokových sadzieb to môže znieť trochu paradoxne. V tomto komentári sa preto bližšie pozrieme, čo sa dnes na trhu spotrebiteľských úverov deje.

Aj keď spotrebiteľské úvery zrýchľujú svoj rast, ich rizikové charakteristiky sa nezhoršujú. Za nárastom produkcie stojí najmä vyššia inflácia, ktorá ľudí motivuje urýchliť svoje nákupy.¹ Domácnosti tiež vnímajú, že po dvoch rokoch klesajúcich reálnych miezd sa ich situácia začína opäť zlepšovať, čo túto motiváciu ešte zvyšuje.

Pozrime sa najprv na niekoľko faktov:

- **Tempo rastu spotrebiteľských úverov² počas roka 2023 postupne zrýchľovalo, k decembru dosiahlo 7,4 %.** Takýto rast sme pri spotrebiteľských úveroch naposledy videli pred vyše piatimi rokmi.³ Pri zachovaní aktuálnych prírastkov nebude prekvapením, ak rast v nasledujúcich mesiacoch prekročí 9 %.
- **Produkcia nového dlhu medziročne vzrástla o 11 %.** Išlo najmä o nárast objemu novoposkytovaných spotrebiteľských úverov. Navýšenie existujúcich úverov pri refinancovaní vzrástlo iba mierne.

Nárast produkcie bol hlavným, ale nie jediným faktorom zrýchlenia tempa rastu spotrebiteľských úverov. Dôležitú úlohu zohrala aj nižšia miera refinancovania spotrebiteľských úverov hypotekárnymi úvermi, tzv. konsolidácia do hypoték. Jej objem v roku 2023 bol v porovnaní s dlhodobým priemerom (za roky 2019 – 2022) približne o tretinu nižší. K rýchlejšiemu rastu portfólia spotrebiteľských úverov prispel aj nižší objem čistých odpisov a odpredajov zlyhaných úverov, hoci v porovnaní s predchádzajúcimi dvoma vplyvmi bol tento faktor menej významný.⁴

Produkcia nových úverov vzrástla najmä vďaka väčšiemu počtu novoposkytovaných úverov. Hoci prirodzenou reakciou na vyššiu infláciu by mohla byť rastúca priemerná výška poskytovaných úverov, takýto trend v údajoch nevidíme. Naopak, priemerná výška poskytnutých spotrebiteľských úverov v roku 2023 oproti roku 2022 mierne poklesla. Znamená to, že rastie dopyt po spotrebnom financovaní, ktorý sa odráža v tom, že sa poskytuje viac úverov.

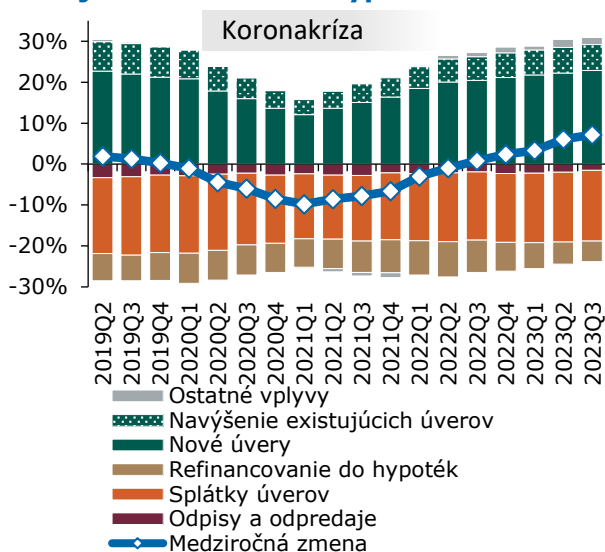
¹ Tento vplyv inflácie potvrdzujú aj závery zverejnené v článku Marenčák, M. (2023): "[State-dependent inflation expectations and consumption choices](#)", Working paper 10/2023, Národná banka Slovenska.

² V tomto komentári za spotrebiteľské úvery považujeme úvery poskytnuté bankami na financovanie spotreby, t. j. úvery, ktoré nie sú určené na financovanie kúpy alebo výstavby nehnuteľností ani nie sú založené nehnuteľnosťou. Nie sú zahrnuté ani prečerpania bežných účtov, kreditné karty, medziúvery a úvery poskytnuté nebankovými spoločnosťami (vrátane lízingu). Vývoj objemu prečerpaní a kreditných kariet však vykazuje podobné trendy – ich objem začal rásť od druhého štvrťroka 2021, hoci počas roka 2023 vykazovali skôr mierny pokles.

³ Naposledy bol medziročný rast spotrebiteľských úverov nad hodnotou 7 % v októbri 2018 (7,4 %).

⁴ Na náraste priemerného prírastku portfólia spotrebiteľských úverov za rok 2023 v porovnaní s rokom 2022 sa zvýšenie produkcie nového dlhu podieľalo 45 %, zníženie objemu spotrebiteľských úverov refinancovaných hypotékami 37 % a zníženie odpisov a odpredajov 22 %.

Graf 1 Rast spotrebiteľských úverov zrýchľil vďaka vyššej produkcii, ale aj nižšej konsolidácii do hypoték

Zdroj: NBS

Opačne ako hypotéky

Nárast produkcie spotrebiteľských úverov ostro kontrastuje s vývojom hypoték, kde produkcia klesla o tretinu. Kým dopyt po hypotékach poklesol, pri spotrebiteľských úveroch zostal stabilný, podľa viacerých bánk dokonca vzrástol.

Úrokové sadzby vzrástli pri oboch typoch úverov, pri spotrebiteľských úveroch to však klienti pocítili výrazne menej.⁵ Kým pri novoposkytovaných hypotékach vzrástla splátka pri rovnakej hypotéke bežne takmer o polovicu, pri spotrebiteľských úveroch len približne o 6 %.⁶

Spotrebiteľské úvery majú vďaka tomu dnes takmer tretinový podiel na náraste retailového portfólia,⁷ čo je najvyšší podiel za uplynulých 10 rokov. Je pravdou, že istá časť spotrebného financovania mohla byť v minulosti realizovaná aj prostredníctvom navyšovania hypoték pri ich refinancovaní. S útlmom dopytu po hypotékach, a najmä po ich refinancovaní, sa utlmil aj tento spôsob financovania spotreby. V istej miere teda môže byť za aktuálnym rastom spotrebiteľských úverov aj to, že spotrebiteľia viac financujú svoju spotrebu klasickými spotrebiteľskými úvermi ako navyšovaním hypoték.⁸ Rozdiel medzi úrokovými sadzbami na spotrebiteľské úvery a hypotéky sa výrazne znížil,⁹ takže klienti viac zvažujú dodatočné administratívne náklady pri navýšení hypotéky (napr. na ocenenie a založenie nehnuteľnosti). Navýšenie hypotéky pred dátumom refixácie, ktoré bolo v minulosti bežné, by navyše dnes viedlo k zvýšeniu úrokovej sadzby na celú hypotéku, čo by dodatočný úver výrazne predražilo. Celkovo však aktuálne oživenie na trhu spotrebiteľských úverov nemožno priamo považovať za kompenzáciu útlmu pri navyšovaní hypoték, nakoľko štruktúra klientov je odlišná.¹⁰

⁵ Úrokové sadzby na nové spotrebiteľské úvery vzrástli od januára 2022 do decembra 2023 zo 7,9 % na 9,7 %.

⁶ Ak klient žiadal o spotrebiteľský úver vo výške 5 000 € (priemerná výška novoposkytovaných spotrebiteľských úverov) so splatnosťou 7,5 rokov (objemovo vážený priemer splatností novoposkytovaných spotrebiteľských úverov), nárast úrokovej sadzby zo 7,9 % na 9,7 % znamenal nárast mesačnej splátky zo 74 € na 78 € (t. j. o 6 %). Na druhej strane, ak klient žiadal o hypotéku vo výške 90 000 € (priemerná výška novoposkytovaných hypoték) so splatnosťou 24 rokov (objemovo vážený priemer splatností novoposkytovaných hypoték), nárast úrokovej sadzby z 1,0 % na 4,5 % znamenal nárast mesačnej splátky z 352 € na 512 € (t. j. o 45 %).

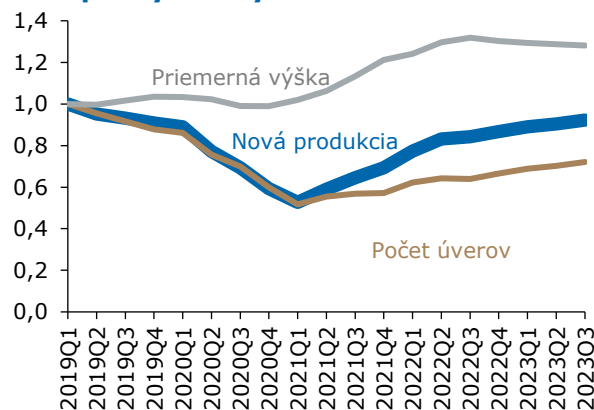
⁷ Podiel spotrebiteľských úverov na celkovom náraste retailového portfólia dosiahol v období od augusta do novembra 2023 hodnotu 31 %. Podiel spotrebiteľských úverov na novej produkcii bol ešte vyšší (za tretí štvrtrok 2023: 36 %).

⁸ V niektorých prípadoch môže ísť aj o kompenzáciu nižšieho dopytu po nových hypotékach.

⁹ Kým v marci 2022 bol rozdiel medzi priemernou úrokovou sadzbou pri navyšovaní hypoték a priemernou úrokovou sadzbou na spotrebiteľské úvery vo výške zodpovedajúcej bežnému navýšeniu hypoték (10 000 € až 50 000 €) na úrovni 5,4 p. b., do septembra 2023 sa tento rozdiel znížil na 4,0 p. b.

¹⁰ Najvyšší príspevok na zvýšenej produkcii nových spotrebiteľských úverov majú najmä úvery poskytované klientom, ktorí už síce majú isté dlhy, avšak pomerne v malej výške (neprevyšujúce dvojnásobok ich ročného príjmu, t. j.

Graf 2 Nárast produkcie v roku 2023 bol spojený najmä s rastúcim počtom novoposkytovaných úverov

Zdroj: NBS

Poznámka: Hodnoty v jednotlivých štvrtrokoch zobrazujú priemer za obdobie predchádzajúcich štyroch štvrtrokov. Na grafe je zobrazený index, pričom hodnota za 1. štvrtrok 2019 zodpovedá hodnote 1.

Ako je to inde v Európe?

Ak sa pozrieme na iné krajiny, uvedený rast nie je ničím výnimočný. Platí to najmä v rámci regiónu strednej a východnej EÚ, kde väčšina krajín rastie ešte rýchlejšie.

Rýchlejší rast vo všeobecnosti súvisí s vyššou infláciou. Spotrebiteľské úvery rastú v regióne strednej a východnej EÚ rýchlejšie ako v západnej EÚ. Tento rozdiel však zodpovedá aj rozdielnemu vývoju inflácie, ktorá bola v porovnaní so západnou EÚ vyššia.

V samotnom regióne strednej a východnej EÚ sú však rozdiely medzi krajinami v raste spotrebiteľských úverov pomerne výrazné. Napr. v Pobaltí rastú spotrebiteľské úvery pomerne rýchlo, hoci úrokové sadzby sú tam vyššie ako inde v regióne. V Maďarsku a Poľsku je rast naopak nižší, a to napriek vyššej inflácii. Za týmito rozdielmi môžu byť rôzne špecifiká jednotlivých krajín. Napríklad v niektorých krajinách mohli nižšie kompenzácie nárastu cien energií viesť k vyššej potrebe financovať investície do zvýšenia energetickej efektívnosti.

Dva príbehy

Za vyšším rastom spotrebiteľských úverov na Slovensku by mohli byť dve odlišné motivácie, ktoré sa výrazne líšia najmä z hľadiska ich vplyvu na finančnú stabilitu.

- Prvú z nich môžeme označiť ako „**kúp, kým nie je neskoro**“. Keďže inflácia počas dlhšieho obdobia presiahla úrokové sadzby na nové spotrebiteľské úvery, zvyšuje sa motivácia kúpiť niektoré typy tovarov radšej skôr na úver ako neskôr bez úveru, ale za vyššiu cenu. Dopyt po financovaní spotreby na dlh je navyše umocnený vývojom finančnej situácie domácností, ktorá sa v uplynulých mesiacoch začala opäť postupne zlepšovať.
- Druhou motiváciou by mohlo byť „**ak nevychádza príjem, zober úver**“. Spotrebiteľia, ktorí čelili poklesu reálnych príjmov, by sa mohli snažiť tento výpadok čiastočne kompenzovať prostredníctvom spotrebného financovania. Táto motivácia však na rozdiel od predchádzajúcej môže viesť k zvýšeniu rizikovosti poskytovaných spotrebiteľských úverov.

Lepšia z dvoch možností

Zdá sa, že hoci na Slovensku môžu stáť za oživením produkcie spotrebiteľských úverov oba tieto príbehy, prvý z nich zrejme prevláda. To je z pohľadu finančnej stability pre rizikovosť portfólia spotrebiteľských úverov dobrá správa.

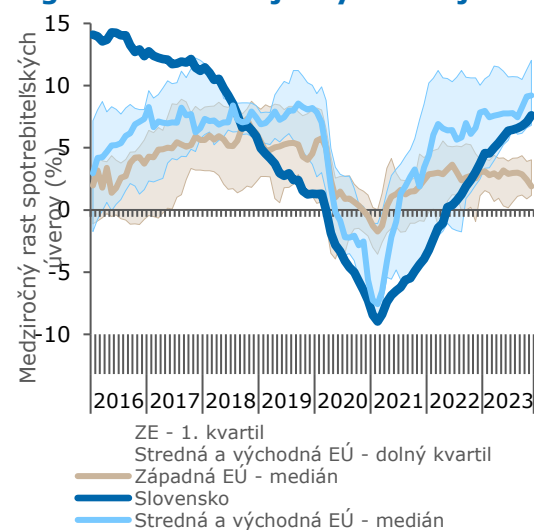
Rizikové parametre novoposkytovaných spotrebiteľských úverov sa nezhoršujú. Vidieť to najmä v nasledujúcich troch oblastiach:

- **Rastúce úrokové sadzby nezvyšujú zaťaženie domácností splátkami.** Kým podiel nových úverov s podielom splátok k príjmu blízko regulátorneho limitu sa pri hypotékach za uplynulé dva roky zdvojnásobil, pri spotrebiteľských úveroch zostáva stabilný.¹¹

ukazovateľ DTI (debt-to-income) neprevyšuje hodnotu 2). Podiel nových spotrebiteľských úverov poskytnutých klientom s DTI > 2 je približne štvrtinový, kým pri navyšovaní hypoték je podiel klientov s DTI > 2 až dvojtretinový.

¹¹ Podiel nových úverov alebo úverov na refinancovanie s navýšením, pri ktorých podiel splátok k príjmu zníženému o životné minimum presahuje 55 % (regulatórny limit je 60 %), sa v prípade hypoték od decembra 2021 do septembra

Graf 3 Oživenie trhu spotrebiteľských úverov na Slovensku je výrazné, ale tempo rastu naďalej mierne zaostáva za regiónom strednej a východnej EÚ

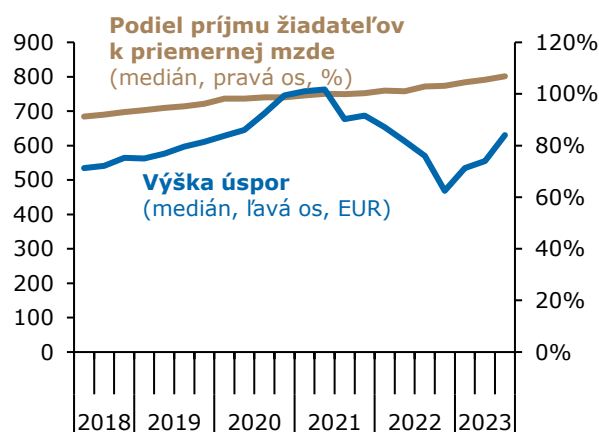

Zdroj: ECB

- **Podiel dlžníkov s nižším príjmom nerastie.** Naopak, mediánový príjem klientov sa v pomere k priemernej mzde v ekonomike neustále zvyšuje. V poslednom období tento rast ešte zrýchlil. Väčšina spotrebiteľských úverov je dnes poskytovaná klientom s nadpriemerným príjmom. Možno predpokladať, že rastúci podiel klientov s vyšším príjmom súvisí práve so snahou o urýchlenie svojich nákupov, kým opačný trend by poukazoval na snahu o zachovanie nevyhnutnej spotreby pri nižšom príjme. Rastie tiež podiel klientov v strednom a vyššom veku.
- **Úvery neboli vo výraznejšej miere poskytované klientom s nízkymi úsporami.** Naopak, v roku 2023 sa úvery poskytovali klientom so stále vyššími úsporami. Kým v roku 2022 boli úspory žiadateľov nižšie ako v minulosti, v roku 2023 sa vrátili na dlhodobý priemer.

Zvýšenie produkcie spotrebiteľských úverov sa navyše deje v čase, keď začínajú priemerné reálne príjmy domácností opäť rásť.¹² Tento vývoj sa navyše premieta aj do očakávaní priaznivejšej finančnej situácie zo strany samotných domácností. Podľa prieskumu medzi domácnosťami sa počas roka 2023 výrazne zlepšila schopnosť financovať nevyhnutné výdavky. Domácnosti zároveň postupne zvyšujú záujem o veľké nákupy. Vyšší dopyt po úveroch z dôvodu nákupu tovarov dlhodobej spotreby identifikovali aj niektoré banky.

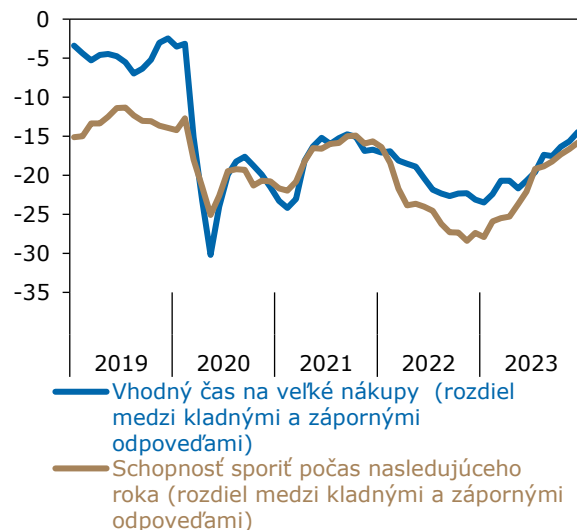
Graf 4 V roku 2023 boli spotrebiteľské úvery poskytované klientom so stále vyšším príjmom aj vyššími úsporami

Zdroj: NBS

Poznámka: Na grafe je zobrazený kľzavý priemer za obdobie troch štvrtrokov sezónne očistených veličín. Úspory vyjadrujú objem finančných prostriedkov držaných iba v tej banke, ktorá poskytla úver.

Graf 5 Domácnosti vnímajú zlepšenie finančnej situácie a zvyšujú záujem o veľké nákupy

Zdroj: Európska komisia

Poznámka: Hodnoty sú v p. b.

Záver

Za zrýchlením tempa rastu spotrebiteľských úverov je nielen vyššia produkcia, ale aj nižšia miera konsolidácie spotrebiteľských úverov. Zvýšenie produkcie je primárne motivované vyššou infláciou, t. j. potrebou čím skôr financovať kúpu zdražujúcich sa tovarov. **Z pohľadu finančnej stability je dôležité, že oživenie spotrebiteľských úverov prichádza v čase, keď sa finančná pozícia domácností začína opäť postupne zlepšovať.**

Pavol Jurča, Pavol Latta
financna.stabilita@nbs.sk

2023 zvýšil z 18 % na 37 %, pri spotrebiteľských úveroch zostal dlhodobo stabilný približne na úrovni 34 %. Stabilná zostáva aj splatnosť nových spotrebiteľských úverov (v priemere približne na úrovni 5 rokov).

¹² Kým v období od júna 2021 do septembra 2023 poklesli reálne príjmy domácností o 4,0 %, podľa [zimnej strednodobej predikcie NBS](#) by sa do konca roka 2024 mali vrátiť na úroveň pred týmto poklesom. Za pozitívnym vývojom reálnych príjmov je nielen priaznivý vývoj miezd na trhu práce, ale aj viaceré podporné opatrenia zo strany fiškálnej politiky.